

Opis źródła:

Prawda. Tygodnik Polityczny, Społeczny i Literacki - tygodnik wydawany w latach 1881 - 1915 w Warszawie, wydawany i redagowany do 1902 roku przez Aleksandra Świętochowskiego. Niżej prezentowany tekst źródłowy jest fragmentem artykułu opisującego teorię ewolucji Karola Darwina. Wywołała ona intensywne debaty i była szeroko dyskutowana zarówno w kręgach naukowych, jak i w społeczeństwie. Z jednej strony, wielu naukowców przyjęło ją jako rewolucyjne wyjaśnienie różnorodności życia, a jej idee szybko zyskały zwolenników wśród biologów i przyrodników. Z drugiej strony, teoria ta spotkała się z ostrą krytyką, zwłaszcza ze strony Kościoła i osób wierzących, które widziały w niej zagrożenie dla tradycyjnych poglądów na temat stworzenia świata.

Miejsce i data wydania:

Warszawa 1886, nr 16

Miejsce przechowywania oryginału źródła:

Biblioteka Kórnicka Polskiej Akademii Nauk. Dostępne również w formie zdigitalizowanej, online:

<https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/show-content/publication/edition/128319?id=128319>

Tekst źródła (fragment):

Różne nazwy dawano teorii Darwina. Nazywano ją: nauką o pochodzeniu gatunków, teorią rozwoju, ewolucyjną, wreszcie teorią dziedziczności. Ze wszystkich najmniej odpowiednim, najmniej stosownym jest miano ostatnie: jeżeli czego brakowało darwinizmowi, to właśnie naukowej i do przekonania trafiającej teorii dziedziczności. Nieśmiertelny twórca nowego w dzisiejszej biologii kierunku sam rozumiał to dobrze. Zjawisko dziedziczenia przez potomków cielesnej i duchowej przyrody ustrojów rodzicielskich podniósł on do godności jednego z czynników rozstrzygających w sprawie kształtowania się i powstawania nowych form zwierzęcych i roślinnych; wiedział jednak, iż jest to tylko proste zaznaczenie faktu, niezmiernie ważnego wprawdzie, ale niezdolnego wyjaśnić nam najgłębszej treści i pierwotnej przyczyny objawu.

Słowniczek pojęć:

Karol Darwin - brytyjski przyrodnik i geolog, twórca teorii ewolucji, której główne założenia wyłożył w publikacji "O powstawaniu gatunków drogą doboru naturalnego". Więcej: https://pl.wikipedia.org/wiki/Charles_Darwin

Darwinizm - to ogólna teoria rozwoju życia, która stała się fundamentem nauki o ewolucji organizmów. Więcej: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Darwinizm>

Aleksander Świętochowski - polski pisarz, publicysta, filozof i historyk, a także działacz społeczny. Więcej: https://pl.wikipedia.org/wiki/Aleksander_%C5%9Awi%C4%99tochowski

Darwinizm społeczny - jest to zespół teorii opisujących rozwój społeczeństwa, które czerpały z i nawiązywały do klasycznego ewolucjonizmu.

Więcej: https://pl.wikipedia.org/wiki/Darwinizm_spo%C5%82eczny

Eugenika - pojęcie wprowadzone w 1869 roku przez kuzyna Karola Darwina i odnosiło się do aspektów biologicznych. W późniejszym czasie zostało przyswojone, m.in. przez NSDAP i wykorzystywane do zachowania tzw. czystości rasy.

Więcej: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Eugenika>

Pytania do źródła

Pytania do uczniów szkoły podstawowej i średniej (poziom podstawowy):

1. Czym charakteryzowała się teoria ewolucji i kto był jej twórcą? Jakie miała znaczenie w rozwoju cywilizacji?
2. Jakie wynalazki XIX wieku były, według ciebie, najważniejsze w kontekście rozwoju ludzkości? Które z nich były wręcz rewolucyjne? Podaj przykłady i uzasadnij ich wybór korzystając z wiedzy własnej.
3. Czy, w świetle tekstu źródłowego, teoria ewolucji pod koniec XIX wieku była ukończona? Jak w artykule został określony twórca teorii?
4. Korzystając z własnej wiedzy podaj nazwiska osób, które najbardziej, twoim zdaniem, przyczyniły się do rozwoju nauki w XIX wieku. Odpowiedź uzasadnij.

Wskazówki:

Wiek XIX był okresem najbardziej w historii świata dynamicznego rozwoju nie tylko społeczeństw i idei, ale również, co za tym idzie, nauki i technologii. Zapoczątkowane w XIX wieku badania biologiczne, fizyczne, chemiczne, czy nawet geograficzne, stały się fundamentem współczesnej nauki. Jednym z głównych przedstawicieli świata nauki wieku XIX był Karol Darwin, twórca teorii ewolucji, która stała się obowiązującym w nauce wyjaśnieniem pojawienia się życia na ziemi i rozwoju gatunków. Ewolucjonizm jednak nie został zatrzymany w ramach nauki i nie przyczynił się jedynie do jej rozwoju. Stał się również ideą niektórych ruchów społecznych, głoszących tzw. darwinizm społeczny, który, wypaczony, dawał początek koncepcjom takim jak eugenika.

Warto również zwrócić uwagę na to, z jakiego kraju pochodził Karol Darwin. Warto zastanowić się, czy rewolucja przemysłowa, która miała swój początek w Anglii, mogła wpłynąć w jakiś sposób na jednoczesny rozwój idei naukowych.

Najważniejsze cezury:

Koniec XVIII wieku - rewolucja przemysłowa

1837 - wynalezienie telegrafu

1858 - spisanie teorii ewolucji przez Karola Darwina

1867 - wynalezienie dynamitu

1868 - wynalezienie maszyny do pisania

1876 - wynalezienie telefonu

1879 - wynalezienie żarówki

Literatura pomocnicza:

Chwalba A., Historia Powszechna. Wiek XIX, Warszawa 2013.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Łukasz Wołczyk